

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Gümrük Kanunu'nda Sorumluluk Halleri

Dr. Öğr. Üyesi Lamiha ÖZTÜRK, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Gaziantep, e-posta: lamiha.ozturk@hku.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9724-5060>

Öz

Bu çalışmanın amacı, 4458 Sayılı Gümrük Kanununun Gümrük yükümlülüklerinin gerçekleştiği durumları betimlemektir. Bu amaç doğrultusunda, ilgili kanunun, Gümrük yükümlülüğü başlığı altında dokuzuncu kısımda yer alan maddeler incelenmiştir. Ayrıca, Gümrük yükümlülüğünün doğması ile birlikte işlenen olası Gümrük kabahatleri çerçevesinde Kabahatler kanunu, Türk Ceza Kanunu ve Anayasa ile ilişki olan durumlar üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda karşılaştırmalı hukuktaki gerçek ve tüzel kişilerin Gümrük ve Kabahatler hukuku çerçevesinde kanunların uyumu açısından öneriler sunulmuştur. Çalışmanın neticesinde, Gümrük beyanın sorumlu kişiyi belirlemek için esas alındığı gözlemlenmiştir. Gümrük yükümlülüğünün doğması ile birlikte, sorumluluğun beyan veren şahısta veya tüzel kişiliğinde olduğu anlaşılmaktadır. 4458 Sayılı Gümrük Kanunu'nda, beyan sahibi gümrük vergilerinden sorumlu gerçek veya tüzel kişi olarak karşımıza çıkmaktadır ve sorumlu kişilerden para cezası tahsil edileceği veya tüzel kişi olma durumunda idari cezada uygulanabileceği anlaşılmaktadır. Gümrük Beyanını gerçekleştiren kişi veya temsilen başkasının adına beyanda bulunan dolaylı kişiler ve doğrudan tüzel kişilerde Gümrük vergilerini kısmen veya tamamen tahsil edilememesinden de sorumlu tutulmaktadırlar. Fakat, Kabahatler Kanununun bu maddesi ile Anayasanın ilgili maddesinde ve genel olarak Türk Ceza Hukuku bakımında uyuşmadığı anlaşılmaktadır. Tüzel kişiliğine kesinleşen para cezasının ödenmediği durumlarda ise yaptırımların kime uygulanacağı belirsizliğini korumaktadır. Bu anlamda, kanunların uyumu açısından ve doğabilecek uyuşmazlıkların önüne geçebilmek adına Kabahatler kanununun revize edilmesi önerilmektedir veya Anayasanın konu ile ilgili maddesinin tekrar düzenlenmesi planlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Gümrük Kanunu, Kabahatler Kanunu, Gümrük Beyanı, Yükümlü, Sorumluluk.

Makale Gönderme Tarihi: 18.12.2020

Makale Kabul Tarihi: 02.04.2021

Önerilen Atf:

Öztürk, L. (2021). Gümrük Kanunu'nda Sorumluluk Halleri, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(4): 326-334.

© 2021 Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi.

**Journal of Social, Humanities and
Administrative Sciences**

2021, 4(4): 326-334. DOI:10.26677/TR1010.2021.710
ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

RESEARCH PAPER

The Provisions Relating to The Liability of The Parties Under Turkish Customs Law

Assistant Prof. Dr. Lamiha ÖZTÜRK, Hasan Kalyoncu University, Faculty of Economics, Administrative and Social Sciences, Gaziantep, e-mail: lamiha.ozturk@hku.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9724-5060>

Abstract

The purpose of this study is to describe, within the framework of Law number 4458 relating to customs codes, the situations in which agents have customs obligations. In this perspective, articles relating to taxpayers' obligations under the customs law are examined. In this context, proposals have been presented in terms of harmonization of legislation in the context of customs law and crimes of natural and legal persons in comparative law. With the birth of the customs obligation, it is understood that the responsibility lies with the declaring person or the legal entity. They are also held responsible for the inability to collect customs taxes partially or fully from the person who made the customs declaration or from indirect persons and representative legal entities who represent on behalf of someone else. However, it is understood that this article of crimes is not in conformity with the relevant article of the Constitution and in terms of Turkish criminal law in general. Furthermore, in cases where the final fine is not paid by legal personality, it is not clear to whom the sanctions will be applied. In this sense, the law on crimes must be revised in order to comply with the laws and to prevent any dispute that may arise, or it should be planned to reorganize the relevant article of the Constitution.

Keywords: Customs Law, Law of Misdemeanors, Customs Declaration, Debtor, Liability.

Received: 18.12.2020

Accepted: 02.04.2021

Suggested Citation:

Öztürk, L. (2021). The Provisions Relating to The Liability of The Parties Under Turkish Customs Law, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 4(4): 326-334.

© 2021 Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi.

GİRİŞ

1 Ocak 1996 tarihinde Türkiye'nin Gümrük Birliğine girmesiyle 19.07.1972 tarihinde yürürlüğe giren 1615 sayılı Gümrük Kanununun Avrupa Birliği (AB) Gümrük kodu ile uyumlu olması gerekçesi ile revize edilmesi ihtiyacı doğmuştur. Bu bağlamda, Gümrük Birliğine uyum sağlayabilmek adına 1615 Sayılı Gümrük Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır¹ ve 4458 Sayılı Gümrük Kanunu 27.10.1999 tarihinde kabul edilmiş, 05.02.2000 tarihinde ise yürürlüğe girmiştir. 4458 Sayılı Gümrük Kanununun ilk maddesinde, diğer tüm mevzuatlarda olduğu gibi, kanunun amacı açıklanmaktadır. Gümrük Kanununun amacı: "Türkiye Cumhuriyeti Gümrük Bölgesine giren ve çıkan eşyaya ve taşıt araçlarına uygulanacak gümrük kurallarını belirlemektir"². Anlaşıldığı üzere, Gümrük Kanunu bir uyum yasasıdır (Ürünal, 2016:27). Bu anlamda, Gümrük rejimleri de revize edilmiştir (Ufuk, 2013:14). Ocak 1990'dan bu yana, kamu düzeninin muhafaza edilmesi, sağlık ve/veya ulusal güvenlik nedeniyle istisnalar dışında ithal edilecek eşyalar için idari prosedürler önemli ölçüde basitleştirilmiştir. 1996 yılından bu yana, Avrupa menşeli ürünler, AB ile Türkiye arasında imzalanan Gümrük Birliği nedeniyle gümrük vergilerinden muaf tutulması söz konusudur. Gümrük vergileri ve ithalat vergileri AB ile Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girmesiyle, Avrupa Birliği ülkelerinde niceliksel kısıtlamalar olmaksızın serbestçe hareket etmekte ve AB ve EFTA'dan gelen sanayi ürünleri ve işlenmiş tarım ürünleri üzerindeki gümrük vergilerinin büyük çoğunluğu yüzde 10'dan yüzde 0'a çekilmiştir. Gümrük Birliği çerçevesinde Türkiye ile Gümrük Birliğine dahil olan ülkeler ile ortak Ticaret politikası belirlenmiştir. Bu bağlamda, ithal edilecek ürünün niteliğine göre farklı izinler ve prosedürler getirilmiştir. Örneğin, özellikle üçüncü ülkelerden tekstil ürünlerinin ithalatı konusunda kotalar belirlenmiştir (Çoklu elyaf anlaşması). Farmasötik ürünlerin ve bazı kozmetik ürünlerin ithalatı Sağlık Bakanlığınca verilen izin belgesi ile mümkün olmaktadır. Tüm Gıda ve tarımsal ürünlerin ithalatı ise, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından verilen bir sağlık kontrol sertifikası ile gerçekleştirilmektedir. Alkol ithalatçıları ise, TADK (Tütün ve Alkol Dairesi Başkanlığı) tarafından verilen bir ithalat uygunluk belgesi almalıdırlar. 31 Aralık 2007 tarihli Resmî Gazetesinde (No. 26743) yayınlanan düzenlemelere göre, ithalatçıları çevreye zararlı olduğu düşünülen tüm malzemeler (özellikle kömür, linyit, petrol, arsenik, cıva, sülfürler ve kurşun karbonatlar, florlu hidrokarbonlar, diğer kimyasallar ve metal atıkları) için Çevre Bakanlığı'ndan bir kontrol sertifikası almalıdırlar. Metal ve kıymetli taş ithalatı sadece Merkez Bankası (Merkez Bankası, 93/4143 sayılı kararname, 21 Mart 1993) yetkisi altındaki bankalar ve sadece İstanbul Altın Borsası üyeleri tarafından yapılmaktadır. Son olarak, sadece Kızılay Derneği tıbbi amaçlı X-ışınları cihazları ithal etmeye yetkilidir. Anlaşıldığı üzere, Türkiye'nin Gümrük Birliğine üye olmasıyla birlikte gümrük yükümlülüklerinde önemli katkı sağlamış ve Avrupa Birliği Gümrük Kodu ile uyumlu bir hale getirilmiştir (Çelikkaya, 2001) 4458 sayılı Gümrük Kanuna ek olarak 07.10.2009 tarihinde 27369 Sayılı Resmî Gazetesinde Gümrük Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir. Söz konusu yönetmelik, Gümrük Kanununun düzenlenmesini öngördüğü konuları düzenlemek ve uygulamaya yön verecek hususlara açıklık getirmek amacı ile gümrük işlemlerine ilişkin usul ve esasları açıklamaktadır. 4458 Sayılı Gümrük kanunu yürürlüğe girdiği tarihten bu yana yirmi dört kez ek yapılmış veya değişikliğe uğramıştır. Gümrük Kanunu on üç kısımdan ve 248. maddeden oluşmaktadır. İlk maddesine amacı, ikinci maddesine ise kapsamı açıklanmaktadır. Üçüncü maddesinde ise tanımlara yer verilmiştir. Bu bağlamda, 3. maddenin 8'inci fıkrasının b. bendinde "Gümrük yükümlülüğü" deyimini, yükümlünün gümrük vergilerini ödemesi zorunluluğunu olarak tanımlanmaktadır. 4458 Sayılı Gümrük Kanununun 3. maddesinin 11. fıkrasında ise "Yükümlü" deyimini, gümrük yükümlülüğünü yerine getirmekle sorumlu bütün kişileri ifade ettiği belirtilmektedir. Bu çalışmanın amacı, 4458 Sayılı Gümrük Kanununun Gümrük

¹ Gümrük Kanununun. 1999. 246. madde

² GK,1999. 1. madde

yükümlülüklerinin gerçekleştiği durumları betimlemektir. Bu amaç doğrultusunda, ilgili kanunun, Gümrük yükümlülüğü başlığı altında dokuzuncu kısımda yer alan maddeler incelenecektir (181. ile 194'üçü maddeler).

YÖNTEM

Çalışmanın amacına yönelik nitel araştırma türü olan belge/doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, değerlendirmesi ve raporlaştırılması sosyal bilimler tarafından sıkça kullanılan ve önemli bir yere sahip olan nitel araştırma tekniğidir (Sözer, 2014; Kıral, 2020). Söz konusu yöntem çerçevesinde, 4458 Sayılı Gümrük Kanununun Gümrük yükümlülüğü başlığı altında dokuzuncu kısımda yer alan maddeler (181. ile 194'üçü maddeler), Gümrük Yönetmeliği ve Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu incelenecek ve değerlendirilecektir.

BULGULAR

Gümrük Yükümlülüğü

Dokuzuncu Kısımın, birinci bölümü, Gümrük yükümlülüklerin doğması adlı başlığı altında, ilk maddeler (4458 Sayılı Gümrük Kanununun, 181.-187. maddeler) ithalat gümrük yükümlülükleri ile başlamaktadır. Bu bağlamda, İthalatta gümrük yükümlülüğü kapsamında ithalat vergilerine tabii olan eşyaların gümrük yükümlülükleri başka bir deyişle gümrük vergilerinin tamamen veya kısmen ödenmemesi durumunda sorumluluk halleri açıklanmaktadır. İthalat vergilerine tabii olan eşyaların T.C Gümrük bölgesine kanuna aykırı olarak giriş yapması durumunda a) söz konusu eşyanın gümrük bölgesine girişini gerçekleştiren kişi veya kişiler b) eşyanın girişine iştirak eden Kişi veya kişiler, c) eşyanın gümrük bölgesine girişinin kanuna aykırı olduğunu bilen veya bilmesi gereken kişiler son olarak da d) söz konusu eşyayı satın alan, elinde bulunduran, satın aldığı anda eşyanın kanuna aykırı olarak bölgeye gireceğini bilen kişiler gümrük vergilerinden sorumlu tutulmaktadır. İthalat vergilerine tabii eşyanın gümrük bölgesinden çıkışı da kanuna aykırı olarak gerçekleşmesi durumunda eşyayı gümrük gözetiminden çıkaran veya çıkarıldığını bilen gümrük gözetiminden çıkarılarak ürünü satın alan ve eşyanın geçici depolamasında sorumlu olan kişiler gümrük vergilerinden sorumlu tutulur. İthalat vergilerine tabii eşyanın gümrük bölgesine girişi/çıkışı dışında kanuna aykırı olarak tüketilmesi veya kullanılması da gümrük yükümlülüğünü getirmektedir. Yukarıdaki paragrafta belirtildiği gibi söz konusu eşyanın kanuna aykırı olarak tüketilmesinde veya kullanılmasında bilgi sahibi olan kişiler sorumludur. Gümrük idarelerinde kaybolan veya kaybı kanıtlanamayan eşyanın gümrük idarelerince bilinen en son kullanıcısı gümrük vergilerini ödemekle yükümlüdür. Özkan ve Ercan'ın (2015) belirttiği gibi "İthalatta gümrük yükümlülüğü; ithalat vergilerine tabi eşyanın serbest dolaşıma girişi ve ithalat vergilerine tabi eşyanın ithalat vergilerinden kısmi muafiyet suretiyle geçici ithali, için verilecek gümrük beyannamesinin tescil tarihinden itibaren başlar" (Özkan ve Ercan, 2015). 4458 Sayılı Gümrük Kanununun 188. ile 190. maddeler ise ihracat vergilerine tabii olan eşyaların gümrük yükümlülükleri ile devam etmektedir. Bu bağlamda, ihracat vergilerine tabii eşyaların T.C. Gümrük bölgelerinin dışına ihraç edilmesi durumlarında gümrük yükümlülüğü doğmaktadır. İthalat vergilerine tabii olan eşyalarda olduğu gibi bir gümrük beyannamesi kapsamında eşyanın ihraç edilmesi söz konusu olmaktadır. Eğer söz konusu eşyayı gümrük beyannamesi gerçekleştirilmeden gümrük bölgelerinin dışına çıkaran veya çıkarılmasına iştirak eden, çıkarıldığını bilen veya beyanda bulunması gerektiğini bilmesi gereken kişiler gümrük vergilerinden sorumludur. 4458 Sayılı Gümrük Kanununun 191. maddesi ise ithalatı ve ihracatı yasaklanan veya kısıtlanan eşyaların hangi durumlarda gümrük yükümlülüğün doğduğunu açıklık getirmektedir. Bu anlamda, serbest bölgelerde bulunan

ithalat veya ihracat vergilerine tabii olan eşyaların kanuna aykırı olarak tüketilmesi veya kullanılması durumunda gümrük yükümlülüğün doğabileceği ifade edilmektedir. Ancak, kaçakçılıkla Mücadele Kanunu (5607 Sayılı Kanun) kapsamına giren kabahatlerin işlenmesi (narkotik, uyarıcı madde vs. Gümrük bölgelerine girmesi veya çıkması) gümrük yükümlülüğü getirmediğini fakat 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu kapsamında öngörülen yaptırımların ve cezaların uygulanması öngörülmektedir. 11 Nisan 2013 tarihinde yürürlüğe giren Gümrük Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, 4458 Sayılı Gümrük Kanununun çok boyutlu ve kapsamlı bir hal almasına olumlu katkıda bulunmuştur. Böylece, Güncel Gümrük Kanunu konsolide olarak sunulmaktadır. Gümrük vergi yükümlülüğünden sorumlu birden çok kişi olması durumunda söz konusu vergilerin ödenmesinden sorumlu kişiler müşterek ve müteselsilen sorumludur (192. madde). Gümrük yükümlülüğünün başladığı tarih tespit edilemediği durumlarda gümrük idareleri söz konusu eşyanın mevzuatta gümrük yükümlülüğünün başladığı tarihi esas alınmaktadır. İthalat veya ihracat vergilerine tabii olan eşyanın vergi tutarının eksik ödendiği tespit edildiği durumlarda gümrük yükümlülüğünün başladığı tarih esas alınıp ve vergilerin kesinleştiği tarih ile arasındaki süre farkını 6183 sayılı Amme Alacakların Tahsil Usulü Hakkında Kanununun 51. maddesine göre gecikme zammı oranında faiz uygulanacağı belirtilmektedir.

İşletmenin Yükümlülüğü

4458 Sayılı Gümrük kanunu çerçevesinde işletmelerin de yükümlülükleri 218. maddede açıklanmaktadır. Bu bağlamda Türkiye ile diğer ülkeler arasında eşya veya yolcu taşımalarında gerçekleştirilen faaliyetler için gümrük kapılarında ve gümrük gözetimine tabii olan eşya ve kişilerin muhafaza ve birbirine karışmasını önlemeye yönelik her türlü fiziki yapıyı sağlamaları ile yükümlüdürler. Ayrıca gümrük müsteşarlığının talebi üzerine posta idareleri tüm kolilerin muayenesi ve tahlili için gerekli ölçü aletleri ve diğer fiziki altyapıları sağlamakla yükümlüdür. Ek olarak özel antrepo işletmecileri söz konusu iş yerlerinde görevlendirilmesi talep ettikleri gümrük veya gümrük muhafaza memurlarına ödenecek olan ücretleri ve yollukları müsteşarlıkça belirlenir ve peşin olarak gümrük veznesine ödenir. Bu durum posta idarelerinde gümrük kontrollerini ve gümrük işlemleri sebebiyle ihtiyaç duyulan gümrük memurlarına ödenecek ücretler için de geçerlidir.

Gümrük İşlemleri ve Gümrük Beyanın Verilmesi

Gümrük işlemlerin hayat geçirilmesi, gümrük idaresine bilgi vermek ile başlamaktadır (Ufuk, 2013). İlk bilgilendirme, ithalata veya ihracata konu olan eşyanın, asıl taşıyıcı olan işletmenin Türkiye Gümrük Bölgesine varmadan önce 4458 Sayılı Gümrük Kanununun 35. maddesine ve Gümrük Yönetmeliğinin 60. maddesine uygun olarak Giriş Gümrük idaresine özet Beyanda bulunması gerekmektedir. Özet beyanın saklama süresi beş yıldır (Ürünal, 2016). Özet beyanı BİLGE (Bilgisayarlı Gümrük Etkinlikleri) adlı online bir platform üzerinden verilmektedir. Bu anlamda, özet beyanı verecek kişi, ilgili uygulama üzerinden bir kullanıcı adı ve şifre oluşturarak kayıt yaptırır ve Gümrük bölgesine girişi veya çıkışı gerçekleşmesi planlanan eşyanın bilgilerini girer³. Eğer özet beyanı gerçekleştirdikten iki yüz gün sonra, eşya henüz Gümrük bölgesine iştirak etmediyse, Gümrük idaresi tarafından özet beyan iptal edilir. Özet beyanı veren kişi, BİLGE sistemi üzerinden özet beyanı sunduğu andan sonra beyan üzerinden herhangi bir

---

³ Özet Beyanda bulunması gereken bilgiler Gümrük Yönetmeliğinin 10. maddesinde açıklanmaktadır.

değişiklik yapması mümkün olmamaktadır. Fakat Gümrük İdaresinin tespiti veya talebi üzerine beyanı veren kişiden düzeltmeler talep edilebilir. Gümrük Yönetmeliğin 61. maddesinde, özet beyanın zorunlu olmadığı durumlar belirtilmiştir. Bu anlamda, zorunlu olmayan haller oldukça fazladır, örneğin, geçici depolama süresi olmayan yolcu eşyaları, basılı yayınlar, ATA karnesi olan, TIR karnesi ile taşınan eşyaları, Kuvvetlerin Statüsü Hakkında Kuzey Atlantik Anlaşmasına kapsamında 302 numaralı form ile gelen eşyalara vs. işletmenin özet beyanda bulunma yükümlülüğü yoktur. Özet beyan verildikten sonra, ilgili eşyanın Gümrük Bölgesine girişi beklenmektedir. Söz konusu eşyanın Gümrük Bölgesine giriş yapmasıyla birlikte, Gümrük idaresi tarafından varış bildirgesi oluşturulur. İlgili eşyanın Gümrük Bölgesine sunulması sonrasında eşyanın gümrükçe onaylanmış olması beklenmektedir. Söz konusu onay bekleme süresi yirmi ile kırk beş gün arasında teslim şekline göre değişkenlik göstermektedir. Özet beyan ile karşılaştırmak üzere, Gümrük Bölgesi ilgili eşyayı taşıyan taşıttan tahliyesini gerçekleştirir. Ardından ise, üç nüsha boşaltma listesi düzenlenir ve özet beyan ile karşılaştırılır. İki belgenin arasında farklılar olması durumunda, özet beyan fazlalığı veya eksikliği tutanağı düzenlenir ve kovuşturma başlatılır. Özet Gümrük beyanın yanı sıra sözlü ve yazılı gümrük beyannamesinin de hazırlanması söz konusudur. Sözlü Gümrük Beyanı, sözlü beyan formu⁴ düzenlemek suretiyle gerçekleştirilmektedir. Sözlü beyanın doğruluğu konusunda tereddüdün oluşması durumunda yazılı beyan talep edilebilmektedir⁵. Gümrük Yönetmeliğin 169. maddesi ithal durumunda olan, 170. maddesi ise Gümrük Bölgesinde çıkışı yapılacak olan ve ticari niteliği bulunmayan sözlü beyana tabii olan eşyalar belirtilmektedir (Yeşilova, 2015). Yazılı beyan ise Normal ve Basitleştirilmiş Usul olarak iki farklı şekilde yapılabilmektedir. Normal Usula uygun olarak hazırlanacak yazılı beyanlar 4458 Sayılı Gümrük Kanununun 61. maddesinde açıklanmaktadır. Ayrıca, Gümrük Yönetmeliğin 131. maddesinde birtakım belgelerinde (ATA veya TIR karnesi gibi vs.) Gümrük Beyanı niteliği taşıdığını ve kabul gördüğü ifade edilmektedir.

Gümrük Yükümlülüklerinden Asıl Sorumlu

4458 Sayılı Gümrük Kanununun ithalatta⁶ ve ihracatta⁷ gümrük yükümlülüğünde sorumlu beyan sahibidir, beyanda bulunması beklenen kişi/Tüzel Kişi veya temsil ile başkasının adına beyanda bulunan beyan sahibidir (Özkan ve Ercan, 2015). Gümrük yükümlülüğü (191. maddede belirtilen fiiller dışında) gümrük vergilerinin tamamen veya kısmen ödenmemesinden doğan sorumluluk olarak ifade etmek mümkündür. Beyan sahibi gümrük vergilerinden sorumlu gerçek veya tüzel kişi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, 4458 Sayılı Gümrük Kanununun 182. maddesinde (b ve c fıkralarında), 189. maddesinde (3. Fıkrasında) ve 236. maddesinde (4. Fıkrası) sorumluluğun beyan sahibi olmayan fakat söz konusu eşyanın Gümrük Bölgesinden izinsiz, kanuna aykırı olarak girmesinden veya çıkmasından haberdar olan kişiler, olaya fiilen iştirak eden şahıslar (Kılıç, 2013:307) ve hak sahibi olmayan (yada hak sahibi olan ama satış limitin aşıldığı durumlarda) şahıslara yapılan satışlardan ilgili işletmenin yöneticileri ve fiilden haberdar olan diğer personele de sorumlu tutulmaktadır (Özkan ve Ercan, 2015). Gümrük vergilerinin ödenmemesinden doğan sorumluluk (başka bir deyişle ortaya çıkan gümrük kabahatinin) ilgili eşyanın gümrük vergileri (eğer uygulanacak ise gecikme zammı oranında faizi ile birlikte) sorumlu kişilerden para cezası olarak tahsil edilebilmektedir (Özkan ve Ercan, 2015). Gümrük vergilerini kısmen veya tamamen tahsil edilememesinden tüzel kişi sorumlu ise para cezası uygulanacağı gibi Kabahatler Kanununun 8. maddesinde Organ veya temsilcinin davranışından

⁴ Gümrük Yönetmeliğin Ek 22 de ilgili formu verilmektedir.

⁵ Gümrük Yönetmeliği, 173. madde, 1. Fıkrası

⁶ 4458 Sayılı Gümrük Kanunu 181. madde/ 2. Fıkrası

⁷ 4458 Sayılı GK, 189. madde/ 3. Fıkrası

dolayı sorumluluk başlığı altında ayrıca idari yaptırımında uygulanabileceği belirtilmektedir⁸. Kabahatler Kanununun bu maddesi ile Anayasanın Suç ve cezalara ilişkin esaslar başlığı altında 38. maddesinde “Ceza sorumluluğu şahsidir” ibaresi ile ve genel olarak Türk Ceza Hukuku bakımında (Aslan, 2010) uyuşmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca, Tüzel kişilere uygulanan ve kesinleşen para cezaların zamanında, kısmen veya tamamen ödenmediği durumlarda sorumluluğun kime ait olduğu ve olası bir durumda hürriyeti bağlayıcı cezaların kime çarpıtılacağı belirsizliğini korumaktadır. Son olarak, 4458 Sayılı Gümrük Kanunu’nun 229. maddesinde, “Gümrük müşavirliğinin bir özel hukuk tüzel kişiliği oluşturularak yürütülmesi halinde, gümrük müşavirlerinin kuracağı tüzel kişiliklere gümrük müşavir yardımcıları da ortak olabilirler. Ancak, gümrük müşaviri ve gümrük müşavir yardımcısı birden fazla tüzel kişiliğe ortak olamaz. Gümrük müşavirliğinin bir tüzel kişilik olması halinde, gümrük beyannamesi veya beyanname kabul edilen diğer belgeler üzerine imzasını atmış olanların vergi kaybına neden olan durumu bildiği veya bilmesi gerektiği hallerde, bunlar gümrük idaresine karşı bağlı oldukları tüzel kişilikle birlikte müteselsilen sorumlu olurlar. Bu hallerde, ilgili gümrük müşavirinin kişisel cezai sorumluluğu saklı kalmak kaydıyla, işlemi yapan kişi ile birlikte tüzel kişilik de gümrük idaresince alınan vergiler ve verilen para cezaları yönünden müteselsilen sorumludur” olduğu belirtilmektedir. Uygulamada, genel olarak, Temsilen başkasının adına beyanda bulunan kişilerin, Gümrük Müsteşarlığı tarafından yetkilendirilmiş gümrük müşavirlerin olduğu görülmektedir. İlgili Gümrük Müşavirlikleri, Temsil yetkisi belgesini ibraz etmekle yükümlüdür (Özdemir, 2011). Temsil yetkisi kapsamı Gümrük Yönetmeliğin 561. maddesinde açıklanmaktadır. Gümrük Kanununun 229. maddesinde belirtildiği üzere, tüzel kişi olarak faaliyette bulunan Gümrük Müşavirliklerinde, gümrük müşaviri ve yardımcısının dışında gümrük beyannamesinde imzası bulunan tüm kişilerinde gümrük yükümlülüğü doğması durumunda müteselsilen sorumlu oldukları vurgulanmaktadır. Ancak, uygulamada, gümrük kabahatinin veya gümrük vergilerin kısmen veya tamamen kaybına sebep olan şahısların ilgili gümrük beyannamesinde imzaları bulunmadığı takdirde ceza sorumluluğundan bahsetmek mümkün olmamaktadır. Gümrük idarelerinde dolaylı ve doğrudan temsil yolu bulunmaktadır. Bu bağlamda, Gümrük Bölgesine gelen veya girişi planlanan eşyanın iş takibi dolaylı temsil ile gerçekleşmesi durumunda⁹ sorumluluk temsilen başkası adına işlem ve beyanda bulunan kişiye aittir (Ayvacı, 2013).

SONUÇ ve ÖNERİLER

1 Ocak 1996 tarihinde Türkiye’nin Gümrük Birliğine girmesiyle Gümrük Birliğine uyum sağlayabilmek adına 1615 Sayılı Gümrük Kanunu yürürlükten kaldırılmış ve 4458 Sayılı Gümrük Kanunu 05.02.2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Gümrük Kanunu’na ek olarak, 7 Ekim 2009 tarihinde, 593 maddelik Gümrük Yönetmeliği hayata geçirilmiştir. 4458 Sayılı Gümrük kanunu 3. maddesinde tanımlara yer verilmiştir. Bu bağlamda, 3. maddenin 8’inci fıkrasının b. bendinde “Gümrük yükümlülüğü” deyimini, yükümlünün gümrük vergilerini ödemesi zorunluluğunu olarak tanımlanmaktadır. 4458 Sayılı Gümrük Kanununun 3. maddesinin 11. fıkrasında ise “Yükümlü” deyimini, gümrük yükümlülüğünü yerine getirmekle sorumlu bütün kişileri ifade ettiği belirtilmektedir. Gümrük yükümlülüğün doğması ile birlikte, sorumluluğun beyan veren şahısta veya tüzel kişiliğinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu anlamda, Gümrük Beyanın ve beyan veren kişi/kişilerin önemi ortaya çıkmaktadır. Özet beyanın verilmesi durumunda, Gümrük Bölgesine sunulması sonrasında eşyanın gümrükçe onaylama sürecinin yirmi ile kırk beş gün arasında değişkenlik göstermesi, ticari açıdan önemli bir zaman kaybı ve teslimatın gecikmesine

⁸ 5326 Sayılı Kabahatler Kanunu

⁹ Eşya sahibince verilmiş noter tasdikli vekaletnameyi haiz gümrük müşavirleri yapan (Gümrük Yönetmeliği, 561. madde 3. fıkrası)

veya taraflar arasında mutabık olan teslim zamanına sadık kalamama durumu doğabilmesi anlamına gelmektedir. Ek olarak, düzenlenen boşaltma listesi ile Özet Gümrük beyan formu karşılaştırılması Blockchain teknolojisi ile dağıtık defter teknolojisi sayesinde bu kıyaslama sistematik olarak yapılabilmesi ve tüm paydaşlara eş anlı olarak paylaşılması ve sunulması zaman tasarrufu konusunda ticari işlemlerim gümrükleme işlerinden doğacak zararları minimum seviyeye indirgemeye yardımcı olacaktır. Bu anlamda, Amerika Birleşik Devletlerin Gümrükleri ve sınır koruma idareleri, Singapur ve Hollanda Gümrük idareleri, Rotterdam Limanı gibi önemli kamu kuruluşları söz konusu Blockchain teknolojisinin sunmuş olduğu ticari platformu kullanmaya başlamıştır. Bu bağlamda, Blockchain teknolojisini sunmuş olduğu dijital platform sayesinde, genel olarak ticarete oluşan engelleri azaltmak, tedarik zincirinin verimliliğini artırmak ve izlenebilirlik ilkesi ile görünürlük ve dokümantasyon sorunlarına çözüm getirmektedir. IBM-MAERSK iş-birliğinde doğan Tradelens Blockchain ticari platformun sayesinde gerçekleşen ticari hacmin bir yılda yüzde on beş oranında yükseldiği açıklanmaktadır (Wolrd trade data, 2016). Blcokchain teknolojisine geçiş yapan firmalar ve Gümrük İdareleri evraksız ticaretin temelleri atmış bulunmaktadır.

4458 Sayılı Gümrük Kanunu'nda, beyan sahibi gümrük vergilerinden sorumlu gerçek veya tüzel kişi olarak karşımıza çıkmaktadır ve sorumlu kişilerden para cezası tahsil edileceği veya tüzel kişi olma durumunda idari cezada uygulanabileceği anlaşılmaktadır. Gümrük Beyanını gerçekleştiren kişi veya temsilen başkasının adına beyanda bulunan dolaylı kişiler ve doğrudan tüzel kişilerde Gümrük vergilerini kısmen veya tamamen tahsil edilememesinden de sorumlu tutulmaktadırlar. Fakat, Kabahatler Kanununun bu maddesi ile Anayasanın 38. maddesinde "Ceza sorumluluğu şahsidir" ibaresi ile ve genel olarak Türk Ceza Hukuku bakımında uyuşmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca, Tüzel kişiliğine kesinleşen para cezasının ödenmediği durumlarda ise yaptırımların kime uygulanacağı belirsizliğini korumaktadır. Güncel Türk Ceza Kanunu kapsamında ise Tüzel kişiye henüz bir ceza uygulanması söz konusu olmamaktadır. Mevcut kanunlar çerçevesinde Tüzel kişiliğin ceza sorumluluğundan bahsetmek olanaksızdır. Bu anlamda, kanunların uyumu açısından ve doğabilecek uyuşmazlıkların önüne geçebilmek adına Kabahatler kanununun revize edilmesi önerilmektedir veya Anayasanın konu ile ilgili maddesinin tekrar düzenlenmesi planlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Aslan, M. Y. (2010). Türk Hukukunda Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu, *Ankara Barosu Dergisi*, 2, 232-246.

Ayvacı, K. (2013). Gümrük Müşavirlerinin Temsil Yetkisi ve Bu Yetkiden Doğan Sorumlulukları, *Lebib Yalkın Dergisi*, 120-121.

Çelikkaya, A. (2001). Türk Gümrük Kanunu'nun Vergilemeye İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Kılıç, K. (2013). *Kaçakçılık Suçları, Gümrük Kabahatleri ve Gümrük Uyuşmazlıklarının Çözüm Yolları*, Ankara: Gazi Kitabevi.

Kıral, B. (2020). Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (15), 170-189. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/susbid/issue/54983/727462>

Özdemir, M. (2011). *Gümrüklerde Uygulanan İdari Para Cezalarının Kabahatler Kanunu Açısından Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.

Özkan, Ö. ve Ercan, T. (2015). Gümrük Kabahatlerinde Sorumluluk Halleri, İstanbul Ticaret Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 28 (2), 31-45.

Sözer, A. (2014). Bilim ve Hukuk. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Prof. Dr. Ali Rıza Okur'a Armağan, 20 (1), 1081-1118. DOI: 10.33433/maruhad.607133

Ufuk, S. (2013). *Gümrük İşlemleri ve Vergilendirilmesi*, Bursa: Ekin Yayınları.

Ürönal. A. A. (2016). *Türkiye'de Dış Ticaret Uygulamalarının Hukuki Analizi: 4458 Sayılı Gümrük Kanunu Özelinde*, Doktora Tezi, Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi.

Yeşilova, A. (2015). *Gümrük Hukukuna İlişkin Uyuşmazlıklar ve Hukuki Çözüm Yolları*, Yüksek Lisans Tezi, Mersin: Çağ Üniversitesi.

World Bank (2016). *Data Tradecost*. [Online] <https://data.worldbank.org/> [Erişim Tarihi: 10.04.2020].

Mevzuat

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 17863 Sayılı Resmî Gazete, 18/10/1982.

6183 Sayılı Kanun, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, 6183 Sayılı Resmi Gazete, 28.07.1953.

4458 Sayılı Gümrük Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkında Karar, 2009/15481, 28431 sayılı Resmî Gazete, 07.10.2009.

Gümrük Kanunu (4458), 23866 sayılı Resmî Gazete, 04.11.1999. (5911 sayılı Kanun ile değiştirilmiş hali)

Gümrük Yönetmeliği, 27369 sayılı Resmî Gazete, 07.10.2009.

Kabahatler Kanunu (5326), 25772 Sayılı Resmî Gazete (Mükerrer), 31/3/2005

Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu (5607), 26479 sayılı Resmî Gazete, 31.3.2007